

Krzysztof Sidorkiewicz

Polska i Litwa w latach 2009-2013 : dobre czy trudne sąsiedztwo?

Przegląd Wschodnioeuropejski 6/2, 69-84

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF SIDORKIEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

POLSKA I LITWA W LATACH 2009–2013. DOBRE CZY TRUDNE SĄSIEDZTWO?

Poland and Lithuania in 2009–2013. A good or difficult neighbourhood?

Słowa kluczowe: relacje polsko-litewskie, mniejszość polska na Litwie, polska polityka zagraniczna

Keywords: Polish-Lithuanian relations, Polish minority in Lithuania, Polish foreign policy

ABSTRACT: The main research problem is the analysis of the Polish policy with regard to Lithuania in 2009–2013. Some factors which influenced the crisis in mutual relations are presented. The initial dividing line is connected with worsening the mutual relations in 2009. The sources are based on the Minister of Foreign Affairs speeches, reports, press materials and professional books and articles. The author analyses the source materials. The problems of the Polish minority in Lithuania had a major impact on the relationship between the two countries. The difficulties in solving the problems were connected to their different perception by the Polish and Lithuanian sides. Despite the difficulties in fixing those matters, the cooperation in other fields, like economy or military, was continued.

Wstęp

Polska popierała litewskie dążenia niepodległościowe, kiedy Litwa ogłosiła Deklarację niepodległości 11 marca 1990 r., ale jednocześnie respektowano aktualne uwarunkowania geopolityczne. W styczniu 1991 r. po interwencji radzieckiej w Wilnie potępiono użycie siły, solidaryzowano się z narodem litewskim (Firewicz 2001, 47 i nn.). Oficjalne stosunki dyplomatyczne między Polską i Litwą zostały nawiązane 5 września 1991 r. (Modzelewski 2009, 49). 13 stycznia 1992 r. podpisano Deklarację o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy (Deklaracja... 1992, 2). Traktat między Polską i Litwą o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy podpisano 26 kwietnia 1994 r. (Jagięło 2000, 171). Poprzedziły to wydarzenie długotrwałe negocjacje i spory między stronami (Sobczak 2009, 112 i nn.). W następnym okresie budowano

różne obszary współpracy, a w 1997 r. państwa zawarły partnerstwo strategiczne, obejmujące najważniejsze kwestie w polityce zagranicznej – wejście do Unii Europejskiej (UE) i Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) (Bukowiecka 2011, 64 i nn.). Przez kolejne lata realizowano wyznaczone cele, które ostatecznie zostały osiągnięte w 2004 r., kiedy Polska i Litwa stały się członkami UE, a Litwa przystąpiła do NATO. Polska była członkiem tej organizacji od 1999 r.

Duże znaczenie we wzajemnych relacjach odgrywała mniejszość polska na Litwie (Jagiello 1996, 30 i nn.). Polacy stanowili znaczący odsetek ludności już w okresie Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (LSRR) (Srebrakowski 2000, 120 i nn.). Po 1989 r. nastąpił spadek liczby ludności polskiej na Litwie, ale podobne procesy demograficzne dotyczyły całego państwa (Kurcz 2005, 168 i nn.). W pierwszym okresie odrodzonej Litwy kontrowersje budziła propozycja autonomii terytorialnej na Wileńszczyźnie. Władze litewskie rozwiązały samorządy w polskich rejonach, co zaostrzyło wzajemne relacje (Bobryk 2005, 154 i nn.). Większość Polaków na Litwie popierała niepodległościowe aspiracje litewskie, ale jednocześnie obawiano się wzrostu nacjonalizmu litewskiego (Łossowski 2001, 233 i nn.). Szczególnie ważny był głos poparcia niepodległości litewskiej w styczniu 1991 r., po interwencji radzieckiej w Wilnie, ogłoszony przez Związek Polaków na Litwie (Odezwa... 2013, 503 i nn.).

Celem artykułu jest charakterystyka polityki Polski wobec Litwy w okresie 2009–2013 w kontekście problemów mniejszości polskiej na Litwie. Przez wiele lat relacje Polski i Litwy były określane jako wzorcowe. W niniejszych rozważaniach próbowano przedstawić czynniki, które zadecydowały o pogorszeniu relacji między państwami w wymienionych latach, oraz określić dalsze perspektywy stosunków polsko-litewskich. Przyjęcie cezury 2009 r. jest związane ze znaczącym pogorszeniem się relacji między państwami.

Dokonano analizy różnych materiałów źródłowych, wśród których ważne były wystąpienia ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego czy raporty dotyczące sytuacji Polaków i Polonii za granicą. Ważną część analizy stanowiły informacje zamieszczane w prasie polskiej na Litwie w omawianym okresie w takich czasopismach, jak: „Kurier Wileński”, „Tygodnik Wileńszczyzny”, „Znad Wili”, „Wilnoteka”, „Delfi”. Bazowano na wydaniach internetowych wymienionych tytułów. Odwołano się także do dostępnej literatury i artykułów.

1. Pogorszenie relacji między państwami

Jeszcze w 2008 r. w wystąpieniu ministra spraw zagranicznych Sikorskiego nie akcentowano żadnych problemów w relacjach z Litwą. Jednym z priorytetów polskiej polityki zagranicznej była unijna polityka wschodnia. Polska wraz ze Szwecją miały być kreatorami tej polityki. Wśród partnerów, z którymi należało

tę politykę prowadzić, wymieniana była Litwa (Informacja rządu... 2009, 14). W następnym roku Sikorski w kontekście Niemiec, Białorusi i Litwy zaznaczył, że „nadal będziemy podkreślać potrzebę przestrzegania praw oraz uwzględniania potrzeb mieszkających na ich terytorium polskich mniejszości” (Informacja rządu... 2010, 27). Pierwsze sygnały wskazujące na pogorszenie się relacji polsko-litewskich pojawiły się na przełomie 2008 i 2009 r. Związane to było z wejściem w życie tzw. Karty Polaka, co spowodowało reakcję nacjonalistów litewskich. Obserwowano także pogorszenie się kontaktów pomiędzy Polskim Koncernem Naftowym Orlen, a władzami litewskimi (Buchowski 2013, 216).

Początek 2009 r. nie wskazywał na to, że tak mocno skomplikują się stosunki polsko-litewskie. 14 stycznia 2009 r. doszło do wizyty w Polsce Andriusa Kubiliusa, premiera litewskiego rządu. Była to pierwsza zagraniczna podróż nowego premiera po wyborach parlamentarnych jesienią 2008 r. Omówiono sprawy bilateralne, a wśród nich ważne projekty infrastrukturalne – drogowe, kolejowe, energetyczne. Poruszono kwestię projektu jądrowego w Ignalinie. (Polska była zainteresowana przedsięwzięciem, ale w wypadku jego opłacalności). Tradycyjnie omówiono problemy mniejszości polskiej na Litwie. W sprawie pisowni imion i nazwisk w języku ojczystym przekazano informację, że stosowny projekt ustawy był w parlamencie litewskim. Z drugiej strony rozważono problem tzw. Karty Polaka. Strona polska nie chciała, aby dokument budził nieporozumienia. Klimat rozmów oddawały słowa wypowiedziane przez Donalda Tuska, premiera polskiego rządu, który tuż po spotkaniu powiedział, że „Polska i Litwa są sobie bardzo bliskie, relacje między Polakami i Litwinami są w całej Unii Europejskiej czymś szczególnym” (Spotkanie premierów... 2011). Nic nie wskazywało, że w krótkim czasie mogło nastąpić ochłodzenie wzajemnych stosunków.

Od 1997 r. polsko-litewskie zgromadzenie parlamentarne systematycznie spotykało się dwa razy w roku. Spotkania miały charakter tematyczny i kończyły się wspólnymi deklaracjami (Obarski 2009, 328 i nn.). 8–10 maja 2009 r. w Wilnie odbywało się XIX posiedzenie Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu Republiki Litewskiej. Spotkanie stało się okazją do podsumowania wzajemnych relacji między państwami, a przyczyną była rocznica podpisania traktatu polsko-litewskiego. W związku z tym obrady miały określony temat *Piętnaście lat Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy. Co dalej?*. Jarosław Kalinowski, współprzewodniczący zgromadzenia, podkreślił znaczenie współpracy w zakresie bezpieczeństwa europejskiego oraz energetycznego i wspólnych działań związanych z wymiarem wschodnim Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS). Jednocześnie zasygnalizował, że stronie litewskiej nie udało się zrealizować postanowień traktatu, które odnosiły się do spraw mniejszości narodowych. Przypomniął także, iż były to

zobowiązania związane z członkostwem w UE i NATO. Według Kalinowskiego, mogło to mieć negatywny wpływ na relacje polsko-litewskie. Z kolei Algis Kašėta, współprzewodniczący zgromadzenia ze strony litewskiej, wskazał, że istniejące problemy nie powinny przesłonić partnerstwa. Według niego dużo zależało od zachowania polityków. Po raz pierwszy, odkąd rozpoczęło pracę zgromadzenie w 1997 r., nie wydano wspólnego oświadczenia. Główna część obrad była skoncentrowana na problemach mniejszości polskiej na Litwie i litewskiej w Polsce, przy czym dużo więcej zarzutów padło w kierunku strony litewskiej. W trakcie posiedzenia powołano do życia zespół do spraw monitorowania realizacji traktatu polsko-litewskiego z 1994 r. (Zgromadzenie Parlamentarne... 2009, 27 i nn.). Piętnaście lat po podpisaniu traktatu niektóre sprawy wróciły do punktu wyjścia (Traktat... 1995). Jeszcze w 2007 r. uroczyste obchodzono na Litwie święto Konstytucji 3 Maja, które stało się świętem narodowym w tym kraju. 2 maja tego roku w uroczystej formie jednocześnie obradowały polski i litewski parlament, co miało podkreślić rangę obchodów (Buchowski 2009, 327). Sytuacja pokazywała, że stan relacji w pierwszej połowie 2009 r. nie był najlepszy. Powróciły nierozwiązane sprawy mniejszości polskiej na Litwie, które poruszano przy wszelkich spotkaniach na różnych szczeblach władz państwowych. Pomimo zapewnień strony litewskiej postulaty nie były realizowane. Wówczas to miał miejsce główny obszar przesilenia w kontaktach polsko-litewskich

2. Problemy Polaków na Litwie

Potwierdzały to polskie dokumenty. W świetle raportu Ambasady RP w Wilnie z 2009 r. wskazywano, że pomimo bardzo dobrych relacji dwustronnych między państwami władze litewskie nie zrealizowały wielu postulatów Polaków na Litwie. Wśród najważniejszych wymieniono wówczas kwestie: zwrotu ziemi w Wilnie i na Wileńszczyźnie (kluczowa sprawa dla położenia społeczno-ekonomicznego); oświaty polskiej; dwujęzycznej pisowni nazw ulic; stosowania języka polskiego jako języka lokalnego; niekorzystnych przepisów o obywatelstwie; części zapisów w ustawie o mniejszościach narodowych; progę procentowego w wyborach parlamentarnych i zmiany w okręgach wyborczych w skupiskach mniejszości polskiej (Raport... 2009, 141 i nn.). Stwierdzono, że polityka władz litewskich wobec mniejszości narodowych nie cechowała się otwartością, a jej celem była asymilacja. Stosunek władz litewskich do problemów mniejszości polskiej na Litwie oddają słowa raportu:

W przypadku wielu zagadnień, stanowiących od lat nierozwiązane problemy polskiej społeczności, władze litewskie stosują wypróbowaną zasadę przeciągania w czasie podejmowania ostatecznych, pozytywnych dla Polaków, decyzji.

W relacjach oficjalnych niezmiennie deklarują dobrą wolę, niestety niepopartą odpowiednimi działaniami (Raport... 2009, 144).

Można przyjąć, że był to rodzaj taktyki stosowanej przez władze litewskie bez względu na to, jaka opcja polityczna miała większość w parlamencie i tworzyła rząd. Zjawisko to okazało się bardzo niepokojące, gdyż stawiało pod znakiem zapytania dalszą ścisłą współpracę państw. Politycy litewscy dążyli do oddzielenia problemów mniejszości narodowych od innych obszarów współpracy, ale na to nie mogła zgodzić się strona polska.

Pomimo upływu czasu sytuacja w zakresie przestrzegania praw mniejszości na Litwie nie ulegała zmianie. Władze polskie krytycznie oceniały tę sytuację. W kolejnym Raporcie o sytuacji Polonii i Polaków za granicą w 2012 roku oraz w informacjach podanych przez Ambasadę RP w Wilnie sygnalizowano istotne problemy mniejszości polskiej na Litwie. Do najważniejszych spraw zaliczono: niewielki postęp w zwrocie ziemi byłym właścicielom narodowości polskiej; problemy oświaty polskiej; brak możliwości korzystania z języka polskiego w życiu publicznym; zapisy imion i nazwisk w języku ojczystym; nagłe zmiany w okręgach wyborczych w okresie przedwyborczym; negowanie przez środowiska litewskie Karty Polaka (lojalność wobec państwa); brak ustawy o mniejszościach narodowych. Sytuacja w szkołach polskich na Litwie pogorszyła się w wyniku przyjęcia przez władze litewskie ustawy oświatowej 17 marca 2011 r. Najważniejsze kwestie dotyczyły obowiązkowego nauczania części przedmiotów w języku litewskim w szkołach mniejszości narodowych oraz ujednolicenia matury dla wszystkich typów szkół w 2013 r. Obawiano się także, że proces tzw. optymalizacji szkół mógł spowodować drastyczne zmniejszenie liczby szkół polskich na Litwie. Zwrócono uwagę na niekorzystny obraz mniejszości polskiej w mediach litewskich, które akcentowały walkę o prawa mniejszości jako postawę nielojalności wobec państwa litewskiego (Raport... 2012, 138 i nn.).

3. Punkt krytyczny

Prace nad wspomnianą wyżej ustawą oświatową na Litwie i protesty mniejszości polskiej, która uważała, że wprowadzenie tejże ustawy mogło zdecydowanie pogorszyć sytuację polskiego szkolnictwa w tym kraju, spowodowały reakcję polskiego rządu. 16 marca 2011 r. minister spraw zagranicznych Sikorski poświęcił znaczny fragment swojego wystąpienia relacjom z Litwą. Nawiązano do wewnętrznej sytuacji w tym kraju w kontekście nowelizacji ustawy o oświacie, która była mocno krytykowana przez środowiska polskie na Litwie. Sikorski powiedział:

Litwa i Polska powinny w polityce międzynarodowej iść ramię w ramię. Po upadku komunizmu Polacy wspierali drogę Litwinów do niepodległości, w warunkach jeszcze cięższych niż nasze. Idąc razem ku NATO i Unii, budowaliśmy instytucje dialogu rządowego i parlamentarnego, na miarę sentymentów wielowiekowej wspólnej przeszłości. Gotowi jesteśmy do powrotu do pogłębionej współpracy. Ale prosimy, aby nie pogarszać sytuacji szkolnictwa polskiego i zrealizować od dawna stawiane postulaty Polaków na Litwie. Są to lojalni obywatele demokratycznej Litwy, z prawem do utrzymania swojej tożsamości, kultury i stanu posiadania. Z nadzieją przyjmujemy niedawne słowa Pani Prezydent Dali Grybauskaitė o równoprawnej roli Polaków w jej kraju. Niezmiennie liczymy na ich realizację. Zbliżające się głosowanie w litewskim Sejmie nad projektem nowej ustawy o oświacie, to niezwykle ważny sprawdzian, jak dalece strona litewska chce chronić prawa swych mniejszości. Doceniamy rolę Litwy jako prezydencji we Wspólnocie Demokracji. Z sympatią obserwujemy też działania litewskiego przewodnictwa w OBWE (Informacja Ministra Spraw Zagranicznych... 2011).

Przyjęcie ustawy oświatowej na Litwie znacząco ochłodziło wzajemne relacje, które od 2009 r. nie były najlepsze. We wrześniu 2011 r. rozpoczął się strajk w polskich szkołach na Litwie. To skłoniło polskiego premiera Donalda Tuska do odbycia wizyty w Wilnie (Tusk już na Litwie... 2011). 4 września tego roku doszło do spotkania z litewskim premierem Andriusem Kubiliusem. Głównym ustaleniem było powołanie zespołu ds. edukacji. Jego skład mieli tworzyć wice-ministrowie z obu krajów, eksperci oraz przedstawiciele mniejszości polskiej i litewskiej. Mniejszość polska na Litwie obawiała się, że zapowiadane ustawą ujednolicenie matury w 2013 r. mogło stać się początkiem końca szkoły polskiej w tym kraju. Poza tym lekcje historii i geografii Litwy oraz wiedzy o świecie, zagadnienia odnoszące się do Litwy, miały być wykładane w języku litewskim. Przedmiot o nazwie podstawy wychowania patriotycznego miał być prowadzony tylko w języku litewskim (Polski protest na Litwie... 2011). Powołana komisja nie rozwiązała problemów, a przez kolejne miesiące dochodziło do różnych sporów między stronami. Przykładem było wycofanie się strony polskiej z projektu budowy elektrowni atomowej na Litwie czy spór o finansowanie pobytu polskich pilotów na Litwie w związku z misją NATO. Władze polskie zakładały, że tylko zmiany polityczne na Litwie mogły polepszyć aktualną sytuację między państwami. Odwoływano się przy tym do zapisów traktatu z 1994 roku i przyjętych wówczas zobowiązań wobec Polaków na Litwie (Buchowski 2013, 225 i nn.).

4. Wybory parlamentarne na Litwie w 2012 roku

W dorocznym wystąpieniu ministra spraw zagranicznych Sikorskiego w sejmie 29 marca 2012 r. w kontekście Litwy padły słowa: „w stosunkach z Litwą liczymy na nowe otwarcie z rządem, który wyłoni się po październikowych wyborach” (Informacja Ministra Spraw Zagranicznych... 2012). Wyraźnie dano do zrozumienia, że dopiero po wyborach możliwa była zmiana sytuacji i próba rozwiązania nabrzmiałych wcześniej problemów.

14 października 2012 r. odbyły się na Litwie wybory parlamentarne. Wyniki pierwszej tury pokazywały, że przewagę zyskiwały ugrupowania lewicowe. Duży sukces odniosła Akcja Wyborcza Polaków na Litwie (AWPL), która po raz pierwszy przekroczyła próg wyborczy w wyborach do litewskiego sejmiku, uzyskując 5,83% głosów (Hyndle-Hussein 2012a). Zwycięzcą wyborów została Litewska Partia Socjaldemokratyczna. Po drugiej turze natomiast ukształtowała się nowa koalicja, a na czele rządu stanął socjaldemokrata Algirdas Butkevičius (Hyndle-Hussein 2012b). Do koalicji weszły także Partia Pracy, Porządek i Sprawiedliwość i AWPL (Załącznik Nr 1 do Umowy... 2012). Jednym z priorytetów nowego rządu była poprawa relacji z sąsiadami. Sprawom mniejszości narodowych poświęcono rozdział X programu. W kontekście relacji z Polską podkreślono wspólnotę interesów politycznych i ekonomicznych (rozdział XXI) (Seimas of the Republic... 2012). Za ważny uznano powrót do zasad strategicznego partnerstwa z Polską. Zapowiadano rozwiązanie najważniejszych problemów mniejszości polskiej na Litwie. Wymieniono m.in. reformę finansów w szkolnictwie, odsunięcie w czasie ujednoliconego egzaminu maturalnego, zakończenie procesu związanego ze zwrotem ziemi (szczególnie problemy w Wilnie i na Wileńszczyźnie), wsparcie dla kultury mniejszości narodowych, przygotowanie nowej ustawy o mniejszościach narodowych oraz utworzenie Departamentu Mniejszości Narodowych. Obserwatorzy zwracali uwagę, że wcześniej premierzy litewskich rządów także zapewniali, iż powyższe kwestie zostaną rozwiązane (Hyndle-Hussein 2012c; Radczenko, Podstawowe... 2012).

5. Akty wandalizmu

Pamięć historyczna miała duże znaczenie dla Polaków i Litwinów. O miejsca pamięci narodowej dbały szczególnie mniejszości narodowe w obu państwach. Niejednorodna interpretacja przeszłości i emocje z tym związane wpływały na napięcia. Cierpiały na tym pomniki, cmentarze czy tablice pamiątkowe (Bobyryk 2013, 187 i nn.). Niektóre wydarzenia mające miejsce na Litwie były odbierane przez mieszkających tam Polaków jako polityka zacierania polskości (Kabzińska 2009,

91 i nn.). Wielu Polaków starało się, aby miejsca i wydarzenia nie uległy zapomnieniu (Kawęcki 2013, 193 i nn.). Co jakiś czas w obu krajach dochodziło do aktów wandalizmu na tle narodowościowym. 24 listopada 2012 r. w Mauzoleum Matki i Serca Syna na wileńskiej Rossie zamieszczono obraźliwe napisy w stosunku do Polaków: „Tomaszewski¹, przestań szkodzić Litwie, inaczej twoje miejsce – tu!”, „Uwaga, bomba!”, „Wołać policję” i „Polacy umrą!”. Policja rozpoczęła dochodzenie w tej sprawie (Atak na polskie... 2012). Było to trzecie z kolei wydarzenie o takim charakterze. W 2011 r. umieszczono napis: „Piłsudski = Hitler” (Maksymowicz 2012). Przedstawiciele społeczności polskiej na Litwie wskazywali, że podobne działania były wynikiem nacjonalistycznej nagonki na Polaków (Paczkowska 2012). Tym razem podejrzani zostali zatrzymani i postawiono im zarzuty (Postawiono zarzuty... 2012). Z kolei pod koniec 2013 r. doszło do aktu wandalizmu dokonanego przez obywateli polskich, którzy wycierali schody flagą litewską na cmentarzu Na Rossie w pobliżu Mauzoleum Józefa Piłsudskiego. Profanacja flagi państwowej została potępiona przez MSZ Polski oraz Litwy, a także przez Związek Polaków na Litwie. W oświadczeniu polskiego MSZ czytamy:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych stanowczo potępia akt profanacji flagi państwowej Litwy, którego dopuściło się w Wilnie dwóch obywateli RP. Wyrażamy głębokie ubolewanie z powodu tego godnego pożałowania wybryku chuligańskiego. Atakowanie symboli narodowych i państwowych jest nie do zaakceptowania w żadnej postaci. Jesteśmy przekonani, że incydent nie wpłynie na stan relacji polsko-litewskich, które chcemy rozwijać w duchu przyjaźni zgodnie z wielowiekową tradycją współistnienia i współpracy naszych narodów (Litewską flagą... 2013).

Sprawcy wydarzenia zostali zatrzymani. Bardzo ważną rolę w tym procesie odegrały media. W wypadku mediów litewskich kreowany był często obraz Polaków jako niełojalnych obywateli Litwy. Duże znaczenie miały także stereotypy i mity historyczne, które wpływały na postawy społeczne (Buchowski 2006).

6. Ożywienie polityczne na początku 2013 roku

7 lutego 2013 r. przebywał w Polsce minister spraw zagranicznych Litwy Linas Linkevičius, który spotkał się z Sikorskim. Ostatni raz do spotkania na tym szczeblu doszło w 2009 r. Strona polska liczyła na rozwiązanie problemów mniejszości polskiej na Litwie. Niektóre projekty mogły być w dalszym ciągu realizowane. Rozmawiano o przyłączeniu do polskiej sieci gazowej. Litwa

¹ Waldemar Tomaszewski był prezesem Akcji Wyborczej na Litwie.

otrzymała wsparcie Polski w zakresie zbliżającej się prezydencji (od 1 lipca 2013 r.). Linkevičius zapewnił, że władze litewskie próbują rozwiązać sprawy dotyczące mniejszości narodowych. Efektem pracy nowego rządu było powołanie grupy roboczej, która składała się z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Kultury, Oświaty oraz Sprawiedliwości. Jej zadaniem było znalezienie kompromisowych rozwiązań m.in. w sprawie ustawy o mniejszościach narodowych (Litwa – Polska... 2013). Litwa budowała swoją politykę zagraniczną w oparciu o współpracę ze Skandynawią i z Polską. Tuż przed przyjazdem do Polski Linkevičius przeprosił za nieprzyjęcie ustawy w sprawie pisowni imion i nazwisk w 2010 r. (wydarzenie to miało miejsce w trakcie wizyty prezydenta Lecha Kaczyńskiego na Litwie). O rozwiązywaniu różnych problemów mniejszości polskiej na Litwie mówił, że „to będzie skomplikowany i długotrwały proces, ale da się to zrobić” (Filipiak/Wieliński 2013).

Kilka dni po wizycie litewskiego ministra spraw zagranicznych do Warszawy przybył premier Butkevičius. Była to pierwsza symboliczna wizyta zagraniczna litewskiego premiera, podczas której padły słowa dotyczące chęci poprawy stosunków. Litewski premier akcentował partnerstwo strategiczne państw. Poruszono sprawy wspólnych projektów, które obejmowały sektor energetyczny, połączenia kolejowe (Rail Baltica) i drogowe między państwami. Odniesiono się także do kwestii przyszłości obu państw w zakresie współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego, perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020 oraz prezydencji Litwy w UE. Litewski premier podtrzymał deklaracje Linkevičiusa o powołaniu grupy roboczej i możliwym rozwiązaniu problemów mniejszości narodowych (Kozicz 2013a; Stosunki z Litwą powinny... 2013). Premier Butkevičius spotkał się także z prezydentem Bronisławem Komorowskim. Po omówieniu kluczowych spraw wyrażono nadzieję na odbudowę dobrych relacji między państwami (Rozmowa z Premierem... 2013). W tym czasie pojawiły się problemy związane z zamknięciem przez władze samorządowe gminy Puńsk trzech szkół z litewskim językiem nauczania (w Widugierach, Przystawańcach oraz Nowinnikach). Decyzja była spowodowana zbyt małą liczbą uczniów w tych placówkach. A. Butkevičius sygnalizował, że liczył na pozytywny krok ze strony władz polskich (Butkevičius 2013). Doszło nawet do spotkania litewskiego premiera z wójtem gminy Puńsk, Witoldem Liszkowskim, w Wilnie (Minister oświaty... 2013). Z kolei Dainius Pavalkis, litewski minister oświaty i nauki, także sygnalizował konieczność dobrej woli władz polskich w tej sprawie. Władze litewskie chciały dofinansować szkoły litewskie w Polsce (Pavalkis 2013).

Już 16 lutego tego roku Bronisław Komorowski przebywał na Litwie w związku z obchodami Dnia Odrodzenia Państwa Litewskiego. Prezydent spotkał się z przedstawicielami mniejszości polskiej na Litwie (Potrzeba mądrości... 2013). W czasie rozmów z prezydentem Grybauskaitė omawiano głównie

kwestie udziału państw w UE, w tym m.in. sprawę Partnerstwa Wschodniego. W kontekście relacji między państwami prezydent Komorowski zaznaczył, iż „ma nadzieję, że to od nas zależy, czy zdołamy relacje polsko-litewskie wprowadzić w nowe, dobre koleiny” (Mniejszość polska... 2013). Polska i Litwa, według prezydenta, szły w tym samym kierunku, w ramach państwa demokratycznego w UE i NATO (Polska i Litwa idą... 2013). Komorowski wiązał duże nadzieje z udziałem AWPL w koalicji rządowej, zarówno jeśli chodzi o wpływ na rozwiązywanie wewnętrznych problemów Litwy, jak i w kontekście poprawy relacji państw (Radczenko 2013). Grybauskaitė w wystąpieniu skupiła się głównie na podkreśleniu jedności narodu litewskiego, mówiąc m.in.: „bądźmy skupieni wokół tego, co jest najważniejsze, i nie pozwólmy, by decydował za nas ktoś obcy. Nie wymieniamy wolności na krótkotrwałe korzyści ani w czasie wyborów, ani w staraniach o niepodległość energetyczną, ani też budując stosunki międzynarodowe” (Komorowski 2013), nie odniosła się do słów polskiego prezydenta. Udział Komorowskiego w litewskich obchodach to swego rodzaju gest wobec władz i narodu litewskiego. Wspólne świętowanie niepodległości w obu państwach było już pewną tradycją. Pogarszające się stosunki między państwami zmieniły sytuację, m.in. 11 listopada 2012 r. Grybauskaitė nie uczestniczyła w polskich obchodach Święta Niepodległości (Maksymowicz 2013; Tarasiewicz 2013a).

20 lutego 2013 r. ponownie w Polsce gościł Linkevičius. W tym czasie odbywało się spotkanie ministrów spraw zagranicznych krajów należących do Grupy Wyszehradzkiej. W czasie pobytu w Polsce litewski minister spraw zagranicznych powiedział m.in.: „nic nie robiliśmy wspólnie, nie mogliśmy razem napisać listu, razem złożyć projektu w Unii Europejskiej. Teraz te sprawy kielkują niby świeża trawa wiosną. «Zimny pokój» nie był sensownym okresem w naszych stosunkach” (Linkevičius... 2013; Kozicz 2013b).

Spotkania na wysokim szczeblu, które odbyły się na początku 2013 r., miały pewne znaczenie dla relacji obu państw. Przede wszystkim fakt, że przez dłuższy czas do takich spotkań nie dochodziło, był już wydarzeniem. Jednocześnie w ostatnim okresie nagromadziło się kilka spraw w relacjach polsko-litewskich, które wymagały rozwiązania – spraw dotyczących szczególnie sytuacji mniejszości polskiej na Litwie. Strona polska liczyła, że pewien wpływ na ocieplenie relacji między państwami mogły mieć zmiana polityczna, która dokonała się na Litwie jesienią 2012 r., oraz udział w koalicji rządowej AWPL. Nie było to jednak pewne. Oczekiwano konkretnych kroków. Spotkania w lutym 2013 r. nie stały się przełomem we wzajemnych stosunkach, choć mogły być początkiem powrotu do dobrych relacji.

11 marca 2013 r. przebywała w Wilnie w związku z obchodami Dnia Niepodległości delegacja Polsko-Litewskiego Zgromadzenia Poselskiego na czele z wicemarszałkiem sejmu i jednocześnie wiceprzewodniczącym zgromadzenia

Eugeniuszem Grzeszczakiem. Doszło do spotkania z Gediminasem Kirkilasem, wiceprzewodniczącym zgromadzenia. Ustalono przywrócenie spotkań wspólnego zgromadzenia parlamentarnego. Odbyły się także rozmowy z Vydasem Gedvilasem, przewodniczącym sejmiku litewskiego. W uroczystościach brała udział także Urszula Augustyn, zastępca wiceprzewodniczącego zgromadzenia, oraz Tadeusz Aziewicz, przewodniczący Polsko-Litewskiej Grupy Parlamentarnej Sejmu RP (Wojniłło 2013). Spotkanie Prezydium Zgromadzenia ustalono na 3 maja 2013 r. w celu ustalenia harmonogramu problemów (Polsko-Litewskie Zgromadzenie... 2013). Pomimo zapowiedzi do takiego spotkania nie doszło.

W marcu odbyło się spotkanie marszałka sejmiku Ewy Kopacz z Gedvilasem. Okazją do rozmowy była V sesja Zgromadzenia Parlamentarnego Polski, Litwy i Ukrainy, która miała miejsce w Warszawie. Odniesiono się do także do spraw związanych z relacjami polsko-litewskimi (Marszałek Ewa Kopacz... 2013). Gedvilas spotkał się także z marszałkiem senatu Bogdanem Borusewiczem. Przewodniczący podkreślał konieczność rozwiązywania problemów Polaków na Litwie oraz innych mniejszości narodowych, ale także kwestii dotyczących Litwinów w Polsce. Przedstawione w litewskim parlamencie propozycje rozwiązań, według Gedvilasa, wymagały czasu na dyskusję. W sprawach oświaty przewodniczący wskazywał na podobną bazę prawną w Polsce i na Litwie, tak, aby prawa mniejszości były w obu państwach takie same (Litewski parlament... 2013; Gedvilas 2013).

W 2013 r. w tradycyjnym dorocznym wystąpieniu w polskim parlamencie, które dotyczyło polskiej polityki zagranicznej, minister spraw zagranicznych Sikorski w kontekście relacji z Litwą powiedział:

W tym roku obchodzimy 150. rocznicę powstania styczniowego. Litewska Pogoń na powstańczych sztandarach, obok Orła i Archaniola Michała, przypomina o łączącej nas historii. Pamiętając o wspólnym dziedzictwie, tym bardziej liczymy dziś na współpracę z nowym rządem Litwy. Mamy nadzieję, że rozwiązanie najbardziej palących kwestii, w tym praw mniejszości polskiej na Litwie, przyczyni się do łatwiejszej realizacji dwustronnych przedsięwzięć, w tym nowych połączeń drogowych, kolejowych oraz energetycznych. Życzymy Litwie powodzenia w sprawowaniu unijnej prezydencji w drugiej połowie roku (Informacja Ministra Spraw Zagranicznych... 2013).

Podkreślono problemy polskiej mniejszości narodowej, ale jednocześnie słowa ministra były zachętą do dalszej współpracy.

W drugiej połowie roku politycy dwóch państw spotykali się przy okazji różnych wydarzeń i uroczystości. Podczas nieformalnego spotkania ministrów spraw zagranicznych państw UE w Wilnie w dniach 6–7 września 2013 r. doszło do rozmowy Sikorskiego z Linkevičiusem. W tamtym okresie kluczowa była sprawa litewskiej prezydencji w UE, która rozpoczęła się 1 lipca tego roku, oraz,

również istotne, przygotowania do szczytu Partnerstwa Wschodniego (Spotkanie szefów... 2013). Przy okazji obchodów Święta Niepodległości w Warszawie miało miejsce spotkanie Komorowskiego z Grybauskaitė (Spotkanie z prezydent... 2014). Z kolei 27–29 listopada 2013 r. odbywał się w Wilnie szczyt Partnerstwa Wschodniego. Ponownie doszło do spotkania Sikorskiego z Linkevičiusem (Spotkanie Sikorskiego z... 2013). Najważniejszym wydarzeniem politycznym miało być wówczas podpisanie umowy stowarzyszeniowej UE – Ukraina. Partner UE w ostatniej chwili wycofał się z wcześniej ustalonego porozumienia (Żdanowicz 2013). W szczycie uczestniczył także B. Komorowski wraz z ministrem Jaromirem Sokołowskim (Szczyt Partnerstwa... 2013).

W końcu tego roku na forum litewskiego parlamentu przedstawiono propozycję powrotu do ustawy o mniejszościach narodowych z 1991 r., która obowiązywała do końca roku 2009. Projekt złożyli przedstawiciele AWPL. W głosowaniu wykreślono tę sprawę z porządku obrad. Przeciwnicy ustawy wskazywali, że projekt był niezgodny z konstytucją litewską. Wniosek przegłosowali opozycjoni konserwatyści oraz większość rządowa, poza AWPL (Tarasiewicz 2013b). Rozwiązanie spraw polskiej mniejszości na Litwie było podstawowym warunkiem, jaki postawiły polskie władze w związku z dalszą współpracą z Litwą. Udział AWPL w koalicji rządowej nie wpłynął na poprawę sytuacji.

Podsumowanie

Pogorszenie stosunków polsko-litewskich nastąpiło w 2009 r. Nie dochodziło do spotkań komitetu prezydenckiego, wspólnego zgromadzenia parlamentarnego, już wcześniej nie zbierała się rada międzyrządowa (Sidorkiewicz 2013, 191 i nn.) Największy wpływ na tę sytuację miały nierozwiązane problemy mniejszości polskiej na Litwie. Okazało się, że ustalenia traktatu z 1994 r. w opinii strony polskiej nie zostały wprowadzone w życie, pomimo upływu wielu lat od podpisania dokumentu. Według przedstawicieli mniejszości polskiej na Litwie w niektórych obszarach nastąpiło pogorszenie jej położenia, np. w sprawach oświaty. Przeciwnego zdania były władze litewskie.

Władze polskie liczyły, że zmiany polityczne na Litwie, związane z wynikami wyborów parlamentarnych w 2012 r., mogły mieć wpływ na polepszenie wzajemnych relacji, tym bardziej, że takie sygnały płynęły ze strony części polityków litewskich. Liczono także na to, iż udział przedstawicieli AWPL w koalicji rządowej na Litwie wpłynie na inne nastawienie do problemów Polaków na Litwie i skuteczne ich rozwiązanie. Zadanie okazało się niezwykle trudne. Powoływano różne zespoły, które miały rozwiązywać konkretne sprawy. Najbardziej skomplikowane było przyjęcie ustawy o mniejszościach narodowych.

W 2013 r. okazało się to niemożliwe. Ożywienie polityczne między państwami w 2013 r. nie spowodowało rozwiązania spraw, które miały wpływ na pogorszenie wzajemnych stosunków w 2009 r. Na pewno wiele kwestii stało się tematem debaty publicznej na Litwie, co było także konsekwencją udziału AWPL w koalicji rządowej. W związku z wyborami prezydenckimi na Litwie w maju 2014 r. oraz wyborami do Parlamentu Europejskiego w tym samym terminie zapowiedziano zajęcie się tymi problemami w okresie powyborczym. Wprowadzenie zmian, związanych z postulatami mniejszości polskiej na Litwie, było bardzo trudne. Politycy litewscy musieli liczyć się z nastrojami w społeczeństwie. Badania z połowy 2014 r. pokazywały, że Polska była postrzegana przez ponad 25% Litwinów jak państwo wrogie. Za największego wroga Litwy uważano Rosję, ale Polska znalazła się na drugim miejscu. Jak te wyniki przełożą się na podejmowane decyzje polityczne? Ostatnie lata pokazywały, że niechęć do rozwiązywania problemów Polaków na Litwie nie miała barwy politycznej, a deklaracje głoszone przez polityków różnych opcji nie przekładały się na realne fakty.

Należy dodać, że istniały obszary współpracy między państwami, które rozwijały się bardzo dobrze. Wspólnie przygotowano projekt połączenia elektroenergetycznego, otrzymano dofinansowanie ze środków UE. Podobnie było w wypadku budowy wspólnego gazociągu. Inwestycje miały wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa energetycznego obu państw. Dobrym przykładem okazała się także współpraca wojskowa. Polscy piloci systematycznie uczestniczyli w ochronie przestrzeni powietrznej Litwy, ale także Łotwy i Estonii, w ramach natowskiej operacji *Air Policing*. Wspólne projekty realizowano również w ramach współpracy transgranicznej.

Bibliografia

- Atak na polskie sanktuarium na Roszie (2012). W: <http://kurierwilenski.lt/2012/11/24/atak-na-polskie-sanktuarium-na-rossie/> [dostęp 30 XI 2012].
- Bobryk, A. (2005), *Odrodzenie narodowe Polaków w Republice Litewskiej 1987–1997*. Toruń.
- Bobryk, A. (2013), *Polsko-litewskie spory o pomniki i tablice pamiątkowe*. W: Nijkowski, L. M. (red.), *Litwini*. Warszawa, 187–209.
- Buchowski, K. (2006), *Litwomani i polonizatorzy. Mity, wzajemne postrzeganie i stereotypy w stosunkach polsko-litewskich w pierwszej połowie XX wieku*. Białystok.
- Buchowski, K. (2009), *O stosunkach polsko-litewskich w latach 1989–2007*. W: Roman, W. K./Marszałek-Kawa, J. (red.), *Stosunki polsko-litewskie wczoraj i dziś*. Historia, kultura, polityka. Toruń, 327.
- Buchowski, K. (2013), *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012. Główne kierunki i uwarunkowania*. Białystok.
- Bukowiecka, H. (2011), *Litwa*. W: K. Szczepanik (red.), *Dialog polityczny i współpraca ekonomiczna Polski z sąsiadami 1989–2008*. Warszawa, 64–78.
- Butkevičius, A. (2013), *Niech Polska też zrobi krok*. W: <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/butkevičius-niech-polska-też-zrobi-krok.d?id=60730717> [dostęp 21 II 2013].

- Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Republiką Litewską, a Rzeczpospolitą Polską (1992). W: Kurier Wileński. 9, 2.
- Filipiak, A./Wieliński, B. T. (2013), Przełom na linii Polska–Litwa. Szef litewskiego MSZ dla „Gazety Wyborczej”. W: http://wyborcza.pl/1,75478,13365631,Przelom_na_linii_Polska_Litwa_Szef_litewskiego_MSZ.html [dostęp 17 II 2013].
- Firewicz, A. (2001), Litwa po raz drugi. Toruń.
- Gedvilas, V. (2013), Prawa Polaków na Litwie i Litwinów w Polsce powinny być jednakowe. W: <http://kurierwilenski.lt/2013/03/28/gedvilas-prawa-polakow-na-litwie-i-litwinow-w-polsce-powinny-byc-jednakowe> [dostęp 30 III 2014].
- Hyndle-Hussein, J. (2012a), Pierwsza tura wyborów parlamentarnych na Litwie. W: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2012-10-17/pierwsza-tura-wyborow-parlamentarnych-na-litwie> [dostęp 18 X 2012].
- Hyndle-Hussein, J. (2012b), Litwa – kryzys polityczny po wyborach. W: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2012-11-07/litwa-kryzys-polityczny-po-wyborach> [dostęp 17 XI 2012].
- Hyndle-Hussein, J. (2012c), Centrolewicowy rząd na Litwie przejmuje władzę. W: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2012-12-19/centrolewicowy-rzad-na-litwie-przejmuje-wladze> [dostęp 18 XII 2012].
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych na temat polityki zagranicznej RP w 2011 r. (2011). W: <http://archiwalny.msz.gov.pl/Expos%C3%A9,2011,41979.html> [dostęp 9 II 2014].
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku (2012). W: <http://archiwalny.msz.gov.pl/Expos%C3%A9,2012,50762.html> [dostęp 10 II 2014].
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2013 roku (2013). W: http://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/informacja_ministra_spraw_zagranicznych_o_zadaniach_polskiej_polityki_zagranicznej_w_2013_roku [dostęp 12 II 2014].
- Informacja rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2008 roku (przedstawiona przez ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego na posiedzeniu Sejmu 7 maja 2008 roku) (2009). W: Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 14.
- Informacja rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku (przedstawiona przez ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego na posiedzeniu Sejmu 13 lutego 2009 roku) (2010). W: Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 27.
- Jagiello, M. (2000), Partnerstwo dla przyszłości. Szkice o polityce wschodniej i mniejszościach narodowych. Warszawa.
- Jagiello, M. (1996), Lietuva – mūsų draugas.... Vilnius.
- Kabzińska, I. (2009), Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przełomu XX i XXI wieku. Warszawa.
- Kawęcki, K. (2013), Polacy na Wileńszczyźnie 1990–2012. Warszawa.
- Komorowski do Litwinów: Idziemy w tym samym kierunku. A Grybauskaitė ani słowa o gościu (2013). W: http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,13412684,Komorowski_do_Litwinow_Moze_i_realizujemy_odrebne.html?lokalne=olsztyn#BoxWiadTxt [dostęp: 17 II 2013].
- Kozicz, M. (2013a), Relacje powinny być lepsze niż dobre. W: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artykul/relacje-powinny-byc-lepsze-niz-dobre> [dostęp 14 II 2013].
- Kozicz, M. (2013b), Nowy impuls w relacjach z Polską. W: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artykul/nowy-impuls-w-relacjach-z-polska> [dostęp 23 II 2013].
- Kurcz, Z. (2005), Mniejszość polska na Wileńszczyźnie. Studium socjologiczne. Wrocław.
- Linkevičius L. (2013), „Zimny pokój” z Polską był bez sensu. W: <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/linkevicius-zimny-pokoj-z-polska-byl-bez-sensu.d?id=60714621> [dostęp 20 II 2013].
- Litewską flagą wycierali schody. Akt profanacji potępili wszyscy (2013). W: <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/litewska-flaga-wycierali-schody-akt-profanacji-potepili-wszyscy.d?id=63605174> [dostęp 22 II 2014].

- Litewski parlament: Jesteśmy gotowi do rozstrzygnięcia kwestii dotyczących Polaków (2013). W: http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,13656989,Litewski_parlament_jestesmy_gotowi_do_rozstrzygnięcia.html?lokale=olsztyn#BoxWiadTxt [dostęp 30 III 2013].
- Litwa – Polska nieporozumienia powinny odejść w przeszłość (2013). W: <http://kurierwilenski.lt/2013/02/08/litwa-polska-nieporozumienia-powinny-odejsc-w-przeszlosc/> [dostęp 15 II 2013].
- Łossowski, P. (2001), Litwa. Warszawa.
- Maksymowicz, E. (2012), Zatrzymano sprawców dewastacji Mauzoleum Piłsudskiego na Rosie. W: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artykul/zatrzymano-sprawcow-dewastacji-mauzoleum-pilsudskiego-na-rossie> [dostęp 30 XI 2012].
- Maksymowicz, E. (2013), Mahomet do góry, czyli nie przyszła koza do woza. W: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artykul/mahomet-do-gory-czyli-nie-przyszla-koza-do-woza> [dostęp 17 II 2013].
- Marszałek Ewa Kopacz spotkała się z szefem litewskiego Sejmu (2013). W: <http://www.znadwili.lt/aktualnosc/20130326/marszalek-ewa-kopacz-spotkala-sie-z-szefem-litewskiego-sejmu> [dostęp 28 marca 2013].
- Minister oświaty Litwy przyjedzie do Polski, odwiedzi litewskie szkoły (2013). W: <http://www.znadwili.lt/aktualnosc/20130305/minister-oswiaty-litwy-przyjedzie-do-polski-odwiedzi-litewskie-szkoly> [dostęp 10 III 2013].
- Mniejszość polska odnajduje swoje miejsce na Litwie (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosc/wizytyzagraniczne/art,225,mniejszosc-polska-odnajduje-swoje-miejsce-na-litwie.html> [dostęp 24 VIII 2013].
- Modzelewski, W. T. (2009), Stosunki polsko-litewskie. W: Modzelewski, W. T. (red.), Polska wobec sąsiadów. Współczesne stosunki polityczne. Olsztyn.
- Obarski, M. T. (2009), Polsko-litewska współpraca międzyparlamentarna. Zapis pierwszej dekady. W: Roman, W. K./Marszałek-Kawa, J. (red), Stosunki polsko-litewskie wczoraj i dziś. Historia, kultura, polityka. Toruń, 328–340.
- Odezwa Związku Polaków na Litwie w związku z agresją radzieckich służb specjalnych w Wilnie (2013). W: Srebrakowski, A. (oprac.), My nie bracia, my sąsiedzi. Polska perspektywa stosunków polsko-litewskich. Wybór tekstów i dokumentów. Wrocław, 503–504.
- Paczkowska, Cz. (2012), Szowinizm polityczny odbija się echem prymitywnych prowokacji. W: Tygodnik Wileńszczyzny, nr 637, <http://www.tygodnik.lt/201249/> [dostęp 20 XI 2012].
- Pavalkis: Wszystko zależy od dobrej woli Polski (2013). W: <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/pavalkis-wszystko-zalezy-od-dobrej-woli-polski.d?id=60880007> [dostęp 13 III 2013].
- Polska i Litwa idą w tym samym kierunku (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosc/wizytyzagraniczne/art,224,polska-i-litwa-ida-w-tym-samym-kierunku.html> [dostęp 24 VIII 2013].
- Polski protest na Litwie – Tusk interweniuje: powstanie zespół ds. edukacji (2011). W: http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80277,10226688,Polski_protest_na_Litwie_powstanie_zespol_ds_edukacji.html [dostęp 4 IX 2011].
- Polsko-Litewskie Zgromadzenie Poselskie wznawia pracę (2013). W: <http://www.znadwili.lt/aktualnosc/20130311/polsko-litewskie-zgromadzenie-poselskie-wznawia-prace> [dostęp: 13 III 2013].
- Postawiono zarzuty za zbezczeszczenie mauzoleum marszałka Piłsudskiego (2012). W: <http://www.znadwili.lt/aktualnosc/20121130/postawiono-zarzuty-za-zbezczeszczenie-mauzoleum-marszalka-pilsudskiego> [dostęp 30 XI 2012].
- Potrzeba mądrości w relacjach z Litwą (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosc/wizytyzagraniczne/art,226,potrzeba-madrosi-w-relacjach-z-litwa.html> [dostęp 24 VIII 2013].
- Radczenko, A. (2012), Podstawowe założenia programowe rządu Algirdasa Butkevičiausa. W: http://pl.delfi.lt/archive/podstawowe-zalozenia-programowe-rzadu-algirdasa-butkeviciusa.d?id=60201_059 [dostęp 12 II 2014].
- Radczenko, A. (2013), Komorowski: Jestem gościem Litwy nowoczesnej i demokratycznej. W: <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/komorowski-jestem-gosciem-litwy-nowoczesnej-i-demokratycznej.d?id=60691065> [dostęp 17 II 2013].

- Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009 (2009). W: <http://www.msz.gov.pl/resource/90f1454c-8ac1-439a-9e5f-ac2ca6a0f013> [dostęp 8 II 2014].
- Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012 (2012). W: <http://www.msz.gov.pl/resource/b8b3993a-2df7-408b-a4c4-20b7ef465d34:JCR> [dostęp 22 II 2014].
- Rozmowa z Premierem Republiki Litewskiej (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,2455rozmowa-z-premierem-republiki-litewskiej.html> [dostęp 24 II 2013].
- Seimas of the Republic of Lithuania resolution no xii-51 on the programme of the government of the Republic of Lithuania, 13 December 2012 Vilnius, Programme of the sixteenth government for 2012–2016 (2012). W: http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/16_vyr_%20programa_EN.pdf [dostęp 12 II 2014].
- Sidorkiewicz, K. (2013), Działalność polsko-litewskiej rady międzyrządowej w świetle dokumentów (1997–1998). W: *Przegląd Wschodnioeuropejski*. IV, 191–201.
- Sobczak J. (2009), *Potomkowie Lecha i Giedymina. Stosunki polityczne między Litwą a Polską w pierwszych latach odrodzenia państwa litewskiego*. Poznań.
- Spotkanie premierów Polski i Litwy (2009). W: http://www.premier.gov.pl/centrum_prasowe/wydarzenia/spotkanie_premierow_polski_i_1,671/ [dostęp 31 VIII 2011].
- Stosunki Polski z Litwą powinny być lepsze niż dobre (2013). W: <http://kurierwilenski.lt/2013/02/13/stosunki-polski-z-litwa-powinny-byc-lepsze-niz-dobre/> [dostęp 14 II 2013].
- Spotkanie Sikorskiego z Tomaszewskim (2013). W: <http://kurierwilenski.lt/2013/11/28/spotkanie-sikorskiego-z-toma-szewskim/> [dostęp 4 I 2014].
- Spotkanie szefów dyplomacji UE (2013). W: <http://fede.org.pl/baltycki-lacznik-25-09-2013/> [dostęp 18 II 2014].
- Spotkanie z prezydent Litwy (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/marsz-razem-dla-niepodleglej/aktualnosci/art,19,spotkanie-z-prezydent-litwy.html> [dostęp 10 II 2014].
- Srebrakowski, A. (2000), *Polacy w Litewskiej SRR 1944–1989*. Toruń.
- Szczyt Partnerstwa Wschodniego w Wilnie (2013). W: <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/art,286,szczyt-partnerstwa-wschodniego-w-wilnie.html> [dostęp 10 II 2014].
- Tarasiewicz, S. (2013a), Czy prezydent Polski był mile widziany w Wilnie? W: <http://kurierwilenski.lt/2013/02/18/czy-prezydent-polski-byl-mile-widziany-w-wilnie/> [dostęp 23 II 2013].
- Tarasiewicz, S. (2013b), Znowu zablokowano Ustawę o Mniejszościach Narodowych. W: <http://kurierwilenski.lt/2013/12/27/znovu-zablokowano-ustawe-o-mniejszosciach-narodowych/> [dostęp 4 I 2014].
- Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r. (1995). W: *Dz.U.*, Nr 15, poz. 71.
- Tusk już na Litwie. „Pośpieszna wizyta”, „wyprawa krzyżowa” (2011). W: http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80277,10226458,Tusk_juz_na_Litwie_Pospieszna_wizyta_wyprawa.html [dostęp 4 IX 2011].
- Wojniło, W. (2013), Delegacja Sejmu RP w Wilnie na obchodach 11 Marca. W: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artykul/delegacja-sejmu-rp-w-wilnie-na-obchodach-11-marca> [dostęp 13 III 2013].
- Załącznik Nr 1 do Umowy Koalicji Wspólnej Pracy dla Litwy Partii Socjaldemokratów Litwy, Partii Pracy i Partii Porządek i Sprawiedliwość, 15 listopada 2012 r., Wilno (2012). W: http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=419%3Azacznik-do-umowy-koalicji&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl [dostęp 6 I 2014].
- Zgromadzenie Parlamentarne Sejmu i Senatu RP i Sejmu RL (2009). W: *Kronika Sejmowa*. 37, 27–28.
- Żdanowicz, Z. (2013), Trzeci szczyt Partnerstwa Wschodniego. W: *Tygodnik Wileńszczyzny*. 690, <http://www.tygodnik.lt/201349/> [dostęp 5 I 2014].